

Uselvstændighedens krise i nordatlanten

Av og á fáa færoyingar innivist í donskum bløðum fyrri sínum sjónarmiðum um stöðuna millum Føroyar og Danmark. Men tað hendir eisini, at hesi sjónarmið ikki verða told ella tey kanska rúgva í so nógv upp. Herfyri sendi Hans Jacob Debes, doktari danska blaðnum Politiken grein, sum hann hevði ætlað til kronikk í blaðnum. Hon var ikki upptikin við tí grundgeving, at hon var ovlong og tí at kronik-redaktørurin ikki var samdur í tulkningini hjá rithøvundanum av hendingunum um 6. okt. 1992.

Hans Jacob Debes hevur heitt á Sosialin um at prenta hana og heldur hann grundgevingina hjá danska blaðnum fyrri ikki at geva henni innivist vera politiska. Um grundgevingin var longdin, so hevði borið til at latið rithøvundan stýtt hana. Men tað ynskti blaðið heldur ikki.

Vit hava valt at prenta greinina í tveimum þørtum. Her er so fyrri parturin

I

Det er ikke godt at være færing for tiden. Hjemme lever vi i en økonomisk og politisk krise, som har to hovedårsager. Den første er den politiske uselvstændighed; den anden er de svigtende økonomiske ressourcer, som uselvstændigheden ikke har motiveret færingerne til at tage vare på. Mellem disse årsager er der således en rent logisk forbindelse.

Det er heller ikke godt at være færing i Danmark i disse tider. Færing føler sig ilde tilpas i et land og i en kultur, hvor de på forhånd føler sig fremmede.

Den officielle danske politik over for Færøerne, formuleret først af en konservativ, siden en socialdemokratisk regering, har ikke alene bragt samhørighedssvenlige og loyale socialdemokratiske brødre på Færøerne i en alvorlig loyalitetskrise. Også det gamle samhørighedsparti har erkendt en helt ny og pinlig situation. På Færøerne er der en voksende følelse af, at de nuværende relationer, baseret på hjemmestyreordningen af 1948, ikke kan fortsætte. Skal en forbindelse mellem Færøerne og Danmark fortsætte, må det være under helt nye auspicer, som ikke nødvendigvis udelukker fræmtidigt samarbejde mellem de to lande.

Et "hjemmestyre" er ingen steder blevet betragtet som en varig eller permanent styreform - kun som et temporært overgangsphenomen fra ufrihed til frihed. Det færøske hjemmestyre har nu eksisteret i 47 år. Det har i de senere år selv be-

vist, at det har overlevet sig selv, og det skulle være meget naturligt at tænke i nye baner om de fremtidige forhold og forpligtelser. Trods alt har der eksisteret et kongefællesskab i 600 år, og et så langt tidsrum kan man ikke bare rive ud af historien. Det skulle være muligt også i fremtiden at finde en "modus vivendi", f.eks. en personalunion i lighed med den dansk-islandsk af 1918.

II

For Færøerne som samfund er der i "den danske tid", d.v.s. i tiden efter 1814, sket en gradvis reduktion i status. Færøerne blev aldrig regnet for en norsk eller dansk provins. Færøerne var et "land" ("et sandt og vist Norges Kronens land"), og færingerne var et "folk". Ingen norsk eller dansk skribent regnede nogensinde færingerne for nordmænd eller danskere.

I 1816 erklærede Frederik VI i kongelig "Placet" de tusindårige færøske politiske institutioner Lagtinget og med det lagmands embedet for ophævet. Færøerne blev underlagt et totalt dansk embedsmandsvælde. De gamle færøske embedsslægter blev almue. Administrationsproget og kirke- og skolesproget var dansk.

I 1850 blev Færøerne inkorporeret i det nye danske demokratiske statsystem som et amt, bestyret af en dansk amtmand. Der blev oprettet et rådgivende amtsråd, som dog fik navnet Lagting. Advarsler i den nye danske Rigsdag om eventuelle parlamentariske konsekvenser af to færøske

stemmer i Rigsdagen blev overhørt. Det var først med selvstændighedspolitikens fremkomst og formulering omkring århundredskiftet, at spørgsmålet blev et dansk politisk problem.

III

Færingerne havde levet i dette land i omtrent 800 år, før de fik nogen som helst statslig forbindelse Danmark, politisk og administrativt. Det skete, da Færøerne i 1776 blev underlagt Sjællands stiftamt. I løbet af det 17. og 18. årh. blev den fremmede del af administrationen af Færøerne i merkantilismens ånd overført fra Bergen til København.

I 1673 skrev den danske religionsprovst og latin-skolerektor Lucas Jacobsen Debess et stort anlagt værk om Færøerne, "Færøernes Beskrivelse", i god ortodoks ånd. Om landets tilblivelse og funktion har salg hr. Lucas denne lidet opmuntrende beskrivelse: "Disse færøske insuler, den stund de udi så mange hundrede år have ligget øde, sjunes at have intet andet været, end som Djævelens våning, de urene anders bevaring og en troldebolig." Noget formildende tilføjer hr. Lucas, at "her findes intet almindelig eldt og armt folk, som er vel fattigt udi guld, men rigt udi Gud".

Færingerne selv hjalp ikke meget til en forskønnelse af billedet af Djævelens våning. De præsenterede sig i offentlige skrivelser som "vi fattige folk udi Færø", og der findes ingen mangel på henvisninger til elendigheden og frygten for at dø af sult den på-

kommende vinter. Der blev grundlagt et underdanighedens og elendighedens vocabularium, praktiseret som et politisk system gennem århundreder.

IV

Det var på Stænderforsamlingen i Roskilde i 1830'erne og 1840'erne, at man fra dansk side blev nødt til at tage stilling til færingernes status som folk i det etnisk sammensatte danske rige. I et hidtil ukendt dokument, som nu er fundet i Rigsarkivet, anmodede i 1840 ikke færre end 913 færøske mænd "Allernådigste Konge" om, at de selv måtte vælge deres repræsentant til stænderforsamlingen. I 1844 ansøgte færingerne om at få "et eget folketing" til at have ansvaret for "landets bestyrelse".

En forhenstående dansk sorenskriver på Færøerne udtalte på Stænderforsamlingen, at oplysningsniveauet på Færøerne var højere end i Danmark. Alligevel vedtog denne oplyste forsamling følgende vurdering af færingerne: "Færøernes beboere, som ikkun udgør ca. 7000 individer, består udelukkende af simple for højere dannelse blottede almuesfolk, og en repræsentation, udvalgt af deres midte, ville upåtvivlelig savne den fornødne indsigt, som måtte være til stede i en stænderforsamling." Denne danske opfattelse er aldrig siden blevet grundlæggende ændret. Den danner også den politiske baggrund for de seneste års politiske forsøg på at knægte og ydmyge færingerne.

Orðaskifti

Denne danske politik er blevet karakteriseret som et af historiens store bedragerier - en politik, som gik ud på at forgælde færingerne i første omgang med 3 milliarder til statskassen for at holde aktionærerne i en falderet bank på Færøerne, ejet af Den danske Bank, skadesløs. Det danske Banktilsyn fik likvideret to færøsk-ejede banker. Det var bare ikke retfærdigt, at denne politisk-finansielle hestehandel skulle betales med likvideringen af mere end halvdelen af Færøernes værdier, plus tilbagebetalingen af ovennævnte "lån" til den danske statskasse.

Imperialismens åsyn er ikke smukt på falderebet. Som et substitut blev der etableret, på grundlag af de færøske skatteyderes penge, en kunstig bankkolas, ejet af færøske skatteydere. Den ejer intet af sig selv.

På "de lange knives nat" i København - natten til den 6. oktober 1992 - blev færøske politikere hevet ud af

deres senge midt om natten for at stå skoleret for danske ministre og deres bureaukrater nogle timer senere - uden at færingerne anede, hvorfor de skulle stille op, eller hvad de skulle forhandle om. De blev intimideret til at skrive under på noget, som ingen færing ville have skrevet under på i en naturlig forhandlingssituation. Men den danske taktik var perfekt gennemtænkt og blev ikke mindre perfekt gennemført.

Den færøske nations ejendom og selvrespekt blev på én nat og den følgende eftermiddag frarøvet færingerne og overført til dansk omnipotens.

Hele fiskeindustrien, som udgør næsten 100% af Færøernes eksport, blev underordnet det nye offentligt ejede finansimperium, som dog fungerer, hvis det vel at mærke gør det, uden for al offentlig færøsk kontrol.

Færøerne fik påtvunget et